«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з наукової роботи
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
_____ Ганна ТОЛСТАНОВА
«___» _____ 2024 р.

ВИСНОВОК

Київського національного університету імені Тараса Шевченка про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Українець Ольги Борисівни на тему: «Механізми легітимації судової влади в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Витяг

з протоколу № 11 засідання кафедри юстиції
Навчально-наукового інституту права від «04» березня 2024 року

Присутні: Головуюча на засіданні – заступниця директора, д.ю.н., проф. Мельничук Н.О., д.ю.н., проф. Хотинська-Нор О.З., д.ю.н., проф. Стефанчук М.М., д.ю.н., доц. Бондар І.В., к.ю.н., доц. Снідевич О.С., к.ю.н., доц. Бондарєва М.В., к.ю.н., доц. Легких К.В., к.ю.н., доц. Крижевська О.О., к.ю.н., доц. Рабовська С.Я., к.ю.н., доц. Мельник І.С., к.ю.н., доц. Плахотнік О.В., к.ю.н., доц. Саленко О.В., к.ю.н. Гансецька В.В., секретар засідання – Парфило Н.М.

Серед присутніх 4 доктори юридичних наук і 9 кандидатів юридичних наук – фахівців зі спеціальності, з якої виконувалася дисертація.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки кафедри юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Українець Ольги Борисівни на тему «Механізми легітимації судової влади в Україні», поданого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Науковий керівник – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Оксана Зіновіївна Хотинська-Нор.

Дисертація виконувалася на кафедрі юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 10 від 15 квітня 2019 року).

Виступили:

Здобувачка Українець Ольга Борисівна представила презентацію за основними положеннями дисертації «Механізми легітимації судової влади в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Шановні присутні! Вашій увазі пропонується дисертація, присвячена дослідженню механізму легітимації судової влади в Україні.

Україна проходить складний шлях боротьби за свою незалежність і самостійність, право стати повноцінним членом європейської спільноти, розвиватися відповідно до цінностей демократії та правової держави. Однак, періоди масштабних трансформацій, до яких слід віднести і умови воєнного стану, дестабілізують розвиток суспільства та держава, загострюючи увагу на їх взаємодії та порозумінні, що розкривається через призму концепту легітимності влади та її інститутів. Особливе значення у ньому відведено судовій владі. Суд, як її ядро, наділений виключною функцією здійснювати правосуддя, регулюючи у такий спосіб суспільні відносини, закладаючи основу для сталого функціонування суспільства та держави. Тому легітимація суду є важливою передумою легітимації інших владних інститутів. Її основу складає суспільна довіра, показники якої в Україні тривалий час є низькими, що впливає на ефективність функціонування судової влади та ресурсність її регуляторного потенціалу. Це вимагає пошуку адекватних рішень, спрямованих на подолання кризових явищ у судовій владі та підвищення рівня її суспільної підтримки. Їх основу мають скласти науково обґрунтовані результати досліджень, що дозволить комплексно підійти до вирішення проблеми.

Незважаючи на наявність ґрунтовного теоретичного доробку з питань легітимності державної влади, судова влада, як окремий її сегмент, значною мірою у цьому аспекті була позбавлена уваги вітчизняних науковців. До певного часу питання легітимності судової влади в Україні аналізувалися лише на рівні окремих публікацій або як частина комплексного дослідження для досягнення його певної мети. Першим і поки що єдиним комплексним науковим дослідженням легітимності судової влади в Україні стала однойменна дисертаційна робота С.В. Гладія, в якій викладено авторське уявлення про поняття, сутність, ознаки, функції легітимності судової влади. Крім того, він запропонував визначати механізм легітимації судової влади як сукупність процедур і засобів, суть якого полягає у виправданні спроможності цієї влади чинити вплив на суспільно-правові відносини.

Проте, механізми легітимації судової влади як певного процесу, спрямованого на досягнення конкретної мети, потребують більш прискіпливої уваги та наукової розробки. Адже від їх реалістичності, змістовності, керованості залежить

досяжність поставленої мети – високий рівень суспільної довіри та підтримки судової влади в Україні. Саме це й обумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі узагальнення наукових розробок, комплексного та системного аналізу міжнародних стандартів і нормативно-правової бази розробити концептуальні положення про механізм легітимації судової влади, виявити прогалини у його реалізації та сформулювати науково обґрунтовані висновки та пропозиції щодо їх подолання.

Досягнення окресленої мети вимагає вирішення таких завдань:

– розвинути поняття легітимності судової влади;

– виокремити етапи розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства;

– диференціювати критерії та охарактеризувати методи визначення рівня легітимності судової влади;

– з'ясувати специфіку судової влади як об'єкта легітимації;

– визначити та диференціювати суб'єктів легітимації судової влади;

– окреслити умови легітимації судової влади;

– виокремити сучасні інструменти легітимації судової влади;

– розкрити поняття кризи легітимності судової влади;

– визначити фактори делегітимації судової влади та запропонувати шляхи мінімізації їх негативного впливу.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі функціонування судової влади та впливають на реалізацію механізмів її легітимації.

Предметом дослідження є механізми легітимації судової влади в Україні.

Методи дослідження обрано з урахуванням його мети та завдань, об'єкта та предмета. За основу було взято *діалектичний метод* наукового пізнання, який забезпечив об'єктивність в оцінці сучасного стану судової влади в державі та рівня її легітимності. Серед спеціальних методів, які були використанні у процесі дослідження: *метод системного аналізу* дозволив дослідити наукові концепції та правові норми що стосуються процесу легітимації судової влади (розділи 1-3); *історико-правовий метод* забезпечив аналіз розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства (підрозділ 1.2.); *логіко-семантичний метод* дав можливість розвинути понятійно-категоріальний апарат дослідження (розділ 2, розділ 3); *формально-юридичний метод* сприяв дослідженню міжнародних і вітчизняних норм, що стосуються питань легітимності судової влади (розділи 1-3); *метод класифікації* дав можливість диференціювати критерії оцінки легітимності судової влади, суб'єктів процесу легітимації судової влади, інструментарій легітимації судової влади, ознаки кризи легітимності судової влади та її типи (розділ 2, підрозділ 3.2). Також у процесі дослідження було використані соціологічний і статистичний методи (підрозділ 3.2), що сприяло належній аргументації зроблених висновків.

Теоретичну базу дисертації склали напрацювання зарубіжних і вітчизняних дослідників судової влади, а також представників таких галузевих наук як

політологія, соціологія, теорія держави та права, філософія, філологія, конституційне право.

Нормативно-правовою базою дослідження стали: положення Конституції України, міжнародно-правових документів, законів і локальних нормативно-правових актів органів судової влади.

Емпіричну основу роботи склали: рішення Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду. Крім того, для цілей дослідження були використанні данні соціологічних опитувань, які в різні роки (2014, 2019, 2021) проводилися Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» спільно з соціологічною службою Центру Разумкова.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є новітнім комплексним науковим дослідженням механізму легітимації судової влади, яке враховує сучасні умови її функціонування з урахуванням тенденцій розвитку українського суспільства та держави.

До положень, які виносяться на захист як такі, що сформульовані вперше та характеризується новизною, слід віднести:

вперше:

- виокремлено сім етапів розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства: I етап: до 1991 року (формування загальносуспільного невдоволення суддівським свавіллям тоталітарного режиму; II етап: 1991-1994 рр. (формування суспільного запиту на легітимний суд в умовах незалежності Української держави); III етап: 1994-2002 рр. (формування теоретико-методологічного концепту «легітимність судової влади» у вітчизняній правовій доктрині); IV етап: 2002-2010 рр. (імплементація в суспільну правову свідомість вимоги легітимності судової влади); V етап: 2010-2014 рр. (падіння рівня довіри до суду, зниження рівня легітимності судової вади внаслідок її корумпованості); VI етап: 2014-2020 рр. (відродження довіри до суду, нові підходи до визначення легітимності судової влади шляхом розширення участі громадянського суспільства в процесах її формування); VII етап: 2020 рік по теперішній час (модернізація концепту легітимності судової влади внаслідок наявності об'єктивних підстав (епідемія COVID-19, російська військова агресія проти України);

- обґрунтовано, що судова влада, як об'єкт легітимації, постає у двох площинах: 1) функціональній (сутнісний прояв владно-управлінського впливу та примусу окремої гілки державної влади на процеси); 2) інституційній (сукупність органів державної влади та владних інституцій, що охоплюються функціональним навантаженням реалізації місії, завдань та повноважень судової влади). При цьому функціональна площина є вихідною, а інституційна – похідною;

- визначено поняття кризи легітимності судової влади як стану, за якого судова влада втрачає суспільну довіру, підтримку та авторитет, що виражається через призму ряду індикаторів, серед яких: істотне зниження показників звернення до суду, різкий зріст використання альтернативних механізмів вирішення спорів, критично низькі показники виконання судових рішень;

- встановлено, що кризі легітимності судової влади притаманна різна інтенсивність залежно від загальних умов суспільного та державного розвитку і різноманітних факторів, які слугують джерелом її виникнення. Це, своєю чергою,

зумовлює різний характер її перебігу – від відкритого до латентного, що, відповідно, позначається на рішучості заходів, спрямованих на подолання кризи – від радикальних (революційних) до поміркованих (еволюційних);

- обґрунтовано перемінну, нестабільну та гнучку природу факторів делегітимації судової влади, джерело яких обумовлює існування двох типів кризи легітимності судової влади: 1) первісний та 2) похідний;

- визначено політику легітимації судової влади в державі як цілеспрямоване конструювання відносин з суспільством, засноване на ідеї авторитету та справедливості судової влади, що передбачає комплексний і системний характер реалізації різних заходів з метою забезпечення належного рівня суспільної довіри до судової влади, її підтримки та визнання;

удосконалено:

- підходи до тлумачення правового статусу судді, елементи якого є визначальними для легітимації судової влади;

- класифікацію інструментів легітимації судової влади з їх поділом на: організаційно-правові, процесуальні, формально-юридичні, семантико-символічні, морально-етичні та суспільно-медійні;

- комплекс напрямків подолання кризових явищ і забезпечення легітимності судової влади, стратегічне значення серед яких належить таким як: 1) пропагування та розвиток культури судової доброчесності; 2) розвиток транспарентності судової влади; 3) формування та розвиток правової свідомості та загалом правової культури в суспільстві;

набули подальшого розвитку положення про:

- суб'єктний склад процесу легітимації судової влади;

- умови легітимації судової влади з акцентом на: а) легальність процедур формування та функціонування органів судової влади; б) дотримання основоположних принципів судочинства та демонстрація такого дотримання; в) суспільну довіру до інституту суду;

- ключовий характер такого фактору делегітимації судової влади як корупція в судовій системі, що з урахуванням темпорального чиннику сформувалася як стійка тенденція.

Дякую за увагу!

Після закінчення презентації Українець О.Б. присутніми на захисті фахівцями були поставлені наступні запитання:

Докторка юридичних наук, професорка Стефанчук М.М.: Ви виокремили декілька етапів розвитку концепту легітимності судової влади. Чи можете ви серед них назвати той, що найбільш яскраво демонструє значення легітимності суду для стабільного функціонування держави та суспільства.

Українець О.Б.: Дякую за питання! Так, серед семи етапів, що ми виокремили, на мою думку, найбільш показовим в аспекті значення легітимності судової влади є VI етап, який охоплює 2014-2020 рр. Варто згадати події 2014 року, які історично відомі як «Революція гідності». В цей період суди були використані владою як інструмент репресій. Судді виносили рішення про заборону мирних

зібрань, про застосування адміністративних стягнень за непокору міліції, про позбавлення права керування транспортними засобами затриманих активістів, а також про взяття їх під варту та домашній арешт. В подальшому ці судді стали іменуватись як «судді Майдану», а щодо справ, які вони розглядали стала використовуватися узагальнена назва – «Справи Майдану». Свідоме порушення окремих суддів людських прав і норм законодавства (майже всі судові рішення були неналежно обґрунтовані та в подальшому скасовані) збурило суспільство, в якому гострим став попит на справедливість. За таких обставин, як наслідок, у 2014 році був прийнятий ЗУ «Про відновлення довіри до судової влади в Україні». Уже сама назва цього Закону вказує на сформований у суспільстві запит на доброчесність суддівського корпусу, його незалежність, гласність і відкритість судового процесу, активну боротьба з судовою корупцією. Гостро постало питання безпосередньої участі суспільства у процедурах формування суддівського корпусу та органів судової влади як необхідної умови реалізації громадського контролю у сфері судової влади. Тож можна сказати, що саме цей період яскраво демонструє кризу легітимності судової влади та її наслідки.

Докторка юридичних наук, професорка Стефанчук М.М.: Дякую, відповіддю задоволена.

Кандидат юридичних наук, доцент Плахотнік О.В.: Які, на вашу думку, сьогодні засоби боротьби з судовою корупцією є актуальними і дієвими?

Українець О.Б.: Дякую за питання! Вважаємо, що до питання боротьби з судовою корупцією слід підходити комплексно. Це і гарантії суддівської незалежності розвивати, і систему антикорупційних органів та її спроможності. Водночас також вважаємо та обґрунтовуємо у своїй роботі, що сьогодні вкрай важливо пропагувати та розвивати культуру судової доброчесності. Вона, на наше глибоке переконання, є фундаментальною та стратегічною відносно інших заходів боротьби з судовою корупцією. Проте, не меншого значення набувають також питання транспарентності судової влади. Адже умови гласності, відкритості, публічності, прозорості значно ускладнюють можливості та обставини, за яких судді можуть вдатися до корупційних практик. І, зрештою, важливо розвивати загалом правову свідомість і правову культуру в суспільстві, яке толерує судову корупцію. Адже, якщо заходи легітимації судової влади спрямовувати лише до неї як до об'єкту, забуваючи про те, що джерелом легітимності є суспільство, вони можуть не досягнути своєї мети.

Кандидат юридичних наук, доцент Плахотнік О.В.: Дякую, відповіддю задоволений.

Докторка юридичних наук, доцентка Бондар І.В.: Ви пишете про нестабільну та гнучку природу факторів делегітимації судової влади. Що ви вкладаєте в зміст цих характеристик?

Українець О.Б.: Дякую за питання! Коли ми пишемо про нестабільну природу факторів делегітимації судової влади, ми маємо на увазі, що в різний час, в різні періоди розвитку держави та суспільства превалюють різні фактори, що

справляють вплив на рівень суспільної довіри до суду, а отже і її легітимність. У своїй роботі ми спробували продемонструвати, що криза легітимності, які спричиняють ці різні фактори, може виникати умовно спонтанно, а може набувати латентного характеру і ставати звичними для функціонування судової влади умовами.

Докторка юридичних наук, доцентка Бондар І.В.: Дякую, відповіддю задоволена.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інститут права **Хотинська-Нор Оксана Зіновіївна**, яка повідомила, що Українець Ольга Борисівна у повному обсязі виконала освітньо-наукову програму Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю 081 «Право» та здійснила самостійне наукове дослідження за вказаною темою.

Під час підготовки дисертації та в процесі виконання індивідуального плану Українець Ольга Борисівна проявила себе як самостійний, відповідальний і старанний дослідник. Вона прислуховувалась до порад та рекомендацій наукового керівника. Слід констатувати, що дисертантка має належний обсяг наукових знань, які достатні для формування нових ідей, комплексного розв'язання проблем у галузі права та дослідницько-інноваційної діяльності, зокрема, в галузі судоустрою. Дисертантка оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності про що свідчать результати наукового дослідження, які характеризуються певним ступенем наукової новизни, яка має не лише теоретичне, а й практичне значення.

Виконане Українець О.Б. дисертаційне дослідження на тему «Механізми легітимації судової влади в Україні» є завершеною науковою працею, в якій розкрито актуальну тему, яка має вагоме значення для розвитку судової влади в Україні. В ньому наявні наукові положення, висновки та рекомендації, здатні збагатити вітчизняну науку з питань організації та функціонування судової системи в Україні.

Дисертаційне дослідження Українець О.Б. здійснено на вкрай актуальну сьогодні тему. З часу здобуття Україною незалежності однією з найбільш актуальних тем наукового дискурсу є питання ефективного функціонування судової влади. Пошук інструментарію, здатного це забезпечити, привертаю увагу до рівня суспільної довіри до суду, яка складає основу сучасного уявлення про легітимність судової влади як невід'ємної риси правової демократичної держави.

За даними різних соціологічних опитувань українське суспільство розвивається у руслі стабільних критично низьких показників довіри громадян практично до всіх владних інститутів, зокрема, й суду. Брак інституціональної довіри спричиняє застій у розвитку не лише судової влади, а й інститутів громадянського суспільства, що загалом поглиблює кризу та нестабільність у суспільстві. Відтак існує потреба у запровадженні системних заходів, спрямованих на посилення довіри населення до судової влади, а отже, укріплення її легітимності.

Їх пошук і ефективність безпосередньо залежать від наукової обґрунтованості та комплексного підходу до застосування.

Розробка концептуальних положень про механізми легітимації судової влади не лише збагатить вітчизняну науку про судову владу, а й дозволить запропонувати ефективні технології, спрямовані на усунення існуючих у цій сфері делегітимаційних факторів і процесів.

Наведене дає підстави для загального висновку про актуальність теми та загалом проведеного Українець О.Б. дисертаційного дослідження.

Зміст дисертаційного дослідження Українець О.Б. свідчить, що аспірантка, на мою думку, прекрасно справилася з поставленими перед нею завданнями. Дослідження є авторським, висновки належно аргументовані та відповідають ознакам наукової новизни. Використані в дисертації ідеї, положення та гіпотези інших авторів мають відповідні посилання й використані для підкріплення ідей дисертантки.

Окремо слід відзначити особисті якості Українець О.Б.: відповідальність, дисциплінованість, комунікабельність, прагнення до саморозвитку, здатність коректно вести діалог та належно аргументувати свою позицію.

Ураховуючи наведене, вважаю, що і Українець О.Б., і її дисертаційне дослідження заслуговують на підтримку. Тому прошу підтримати і просити Вчену раду Навчально-наукового інституту права звернутися до Національного агентства з питань оцінювання якості освіти з клопотанням про утворення разової спеціалізованої вченої ради для проведення захисту дисертаційної роботи. У зв'язку з цим прошу кафедру та шановну головуючу рекомендувати роботу до захисту.

Рецензенти дисертаційної роботи, які наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання та зауваження:

Кандидат юридичних наук, доцент Легких К.В.: Шановні колеги, шановна аспірантка, шановні присутні! Я ретельно дослідив положення дисертації і можу стверджувати, що представлене сьогодні дисертаційне дослідження є першим в Україні монографічним комплексним дослідженням механізму легітимації судової влади в Україні, в якому обґрунтовується ряд концептуальних, важливих для теорії та практики понять, висновків, пропозицій, сформульованих автором особисто. Авторські висновки, пропозиції, рекомендації, відзначаються належною аргументацією, науковою новизною та достовірністю. Акцентую увагу присутніх на ретельному дослідженні аспіранткою суб'єктів легітимації судової влади, до яких віднесено: а) суддів; б) органи суддівського врядування та самоврядування, а також посадових особи органів судової влади, які наділені повноваженнями реалізовувати її, впливаючи на процес організації судоустрою без впливу на саме судочинство; в) громадян України, а в деяких випадках також осіб без громадянства та іноземців, щодо яких відбувається вирішення судами правових конфліктів, і щодо яких застосовуються судові рішення; г) інститути громадянського суспільства, які здійснюють контроль та моніторинг за прозорістю діяльності судової системи; д) органи державної влади та владних суб'єктів

міжнародного права, які мають зобов'язання визнавати юрисдикцію національних суддів та приймати до виконання судові рішення, винесені судами України (ЄСПЛ, інші судові органи в порядку виконання рішень іноземних судів). Виокремлення таких суб'єктів має важливе практичне значення, адже легітимація, як процес, потребує не тільки наукового обґрунтування, а й окреслення меж реалізації її відповідними учасниками. Практична цінність результатів наукового пошуку аспірантки сумнівів не викликає, їх впровадження дозволить уникнути багатьох ситуацій, які узагальнено характеризуються як «гостра криза легітимності судової влади».

Утім, як і будь-яке дисертаційне дослідження, результати наукової розвідки аспірантки не позбавлені простору для дискусії, уточнень та пропозицій. З дозволу високоповажного наукового товариства, зупинюся на окремих з них:

1. Поза (віддаю належне – прискіпливою) увагою авторки залишився такий специфічний суб'єкт легітимації судової влади, як Громадська рада міжнародних експертів (далі – ГРМЕ), створення та функціонування якої передбачено Законом України «Про Вищий антикорупційний суд». Ураховуючи правовий статус ГРМЕ (дорадчий орган при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, далі ВККСУ), яка одночасно наділена функцією проведення попередньої кваліфікації кандидатів на посаду судді (спеціальні спільні засідання ВККСУ та ГРМЕ), складно знайти їй місце в системі запропонованих аспіранткою суб'єктів легітимації судової влади. Ураховуючи поширення практики залучення міжнародних експертів до проведення конкурсних процедур й поза межами судової влади (НАБУ, НАЗК), лаконічна оцінка аспіранткою правового статусу ГРМЕ може позитивно вплинути на цілісність уявлення про систему суб'єктів легітимації судової влади.

2. Розглядаючи легітимність судової влади в двох вимірах, а саме (1) як категорію, що характеризує судову гілку влади, (2) як спроможність і здатність судів до нормотворчості через судовий прецедент, авторка не акцентувала увагу на науковій статті судді Великої Палати Верховного Суду К. Пількова «Висновки Верховного Суду: формула висновку, його обов'язковість та механізм відступу», в якій реалізована (на мою думку, цілком успішно) спроба окреслити межі судового нормотворення (правотворення), концепція експліцитних висновків, відмежування прецеденту *ratio decidendi* від *dicta*, тобто суджень, які звучать як виклад права, однак стосуються аспектів, що не є необхідними для вирішення спірного питання. Короткий аналіз напряму руху думок, викладених у зазначеній науковій статті, доповнив би емпіричну складову дослідження, демонструючи намагання суддів сприяти легітимації через викладення прецедентних рішень зрозумілою мовою.

3. На сторінці 180 дослідження, на прикладі конкретного кримінального провадження, зроблено висновок про те, що навіть дуже високий рівень суддівської винагороди, яка за правовою позицією КСУ є гарантією незалежності судді та невід'ємною складовою його правового статусу, і також справедливо розглядається як необхідний запобіжник корупційним практикам у судах, не може завадити представникам суддівської спільноти з низьким рівнем моралі порушити даними ними присягу законно, чесно та сумлінно здійснювати повноваження. Станом на дату рецензування наукової роботи авторки, в кримінальному провадженні зазначеній особі повідомлено про підозру, однак не висунуто обвинувачення; особа

звільнена з адміністративної посади, однак не позбавлена статусу судді. Ураховуючи вимоги ст. 17 КПК України, в частині поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, видається за можливе рекомендувати авторці уточнити редакцію цього абзацу.

4. Виснуючи про ознаки кризи легітимності судової влади (сторінка 195), авторка цілком слушно відносить до них зокрема (1) відсутність у суспільстві згоди з діями та рішеннями судової влади, (2) невідповідність судових рішень пануючим у суспільстві уявленням про право та справедливість. Видається за необхідне запропонувати авторці коротко окреслити практичні можливості конкретного судді або суду, в частині відповіді на неконструктивну критику, зокрема на прикладі розпорядження Голови ВАКС від 07.02.2024 року № 2, при скликання зборів суддів ВАКС, та питання порядку денного, зокрема щодо реагування на випадки спроб тиску на суддів ВАКС з метою дискредитації чи впливу на безсторонність суду зі сторони окремих громадських активістів.

Водночас, висловлені зауваження спрямовані, переважно, на розвиток подальшого наукового пошуку дисертантки і виявлення дискусійних питань. Вони не торкаються концептуальних положень дисертації, а тому не впливають на її загальну високу позитивну оцінку. Результати дисертації Українець О.Б. мають як теоретичне, так і практичне значення, і можуть бути використані у подальших теоретичних дослідженнях і практиці у зазначеній сфері.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Українець Ольги Борисівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Кандидатка юридичних наук, доцентка Саленко О.В.: Шановні колеги, шановна Ольго Борисівно, шановні присутні! Я ретельно дослідила положення дисертації і можу повідомити наступне.

1. Розділ 2 дисертаційного дослідження присвячено, окрім іншого, інструментам легітимації судової влади, а розділ 3 дисертації – питанням про кризу легітимності судової влади та делегітимації як процесу, що призводить до неї. У цих частинах роботи наведено ті інструменти та фактори, які дають змогу визначити, продемонструвати чи викрити певні позитивні й негативні риси функціонування судової влади, які в своїй сукупності формують відповідний рівень її легітимності.

Погоджуюсь, що існують прикрі моменти, які негативно впливають на рівень легітимності судової влади.

Водночас, хочу зауважити, що окремої уваги потребують позитивні аспекти. Для прикладу, в роботі згадується, що індикатором кризи легітимності судової

влади є істотне зниження показників звернення до суду. Водночас за статистичними даними на розгляд судів у 2023 році надійшло майже 4 млн. 50 тис. справ і матеріалів. Це на 55 % більше ніж в 2022 році, та дещо навіть перевищує показники 2021 року. Надходження справ у 2023 році до місцевих судів збільшилось на 55 % у порівняні з 2022 роком, до судів апеляційної інстанції – на 63 %. Діяльність Верховного Суду характеризується тими ж тенденціями. Тобто, попри війну, попри тимчасову окупацію частини території України, попри виїзд громадян закордон та внутрішню міграцію, попит на суд в другий рік війни відповідає попиту на суд у довоєнний рік.

Окремо, для прикладу, зазначу, що в кримінальній юрисдикції лише приблизно 1 % заявлених в процесуальний спосіб відводів, а громадяни подають лише близько 20 % апеляційних скарг у кримінальному судочинстві, тобто, 80 % людей погоджуються з судовими рішеннями судів першої інстанції.

Такі цифри свідчать і про позитивні тенденції у контексті довіри до національних судів.

2. У роботі виокремлено суб'єктів легітимації судової влади серед яких є органи державної влади. Водночас у роботі чітко не визначено, які саме органи державної влади і в якому обсязі беруть участь у процесі легітимації судової влади як суб'єкти такого механізму. Для прикладу, не визначено роль Парламенту, як законодавчого органу, який окрім того, що приймає конститутивні законодавчі акти про організацію і діяльність судової влади (наприклад, Конституція України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів», процесуальні кодекси тощо), приймає ті законодавчі акти, які епізодично позначаються на організації і діяльності судової влади (для прикладу, повноваження Парламенту щодо утворення та ліквідації суду законом тощо). Окремо зауважу про залученість органів як законодавчої, так і виконавчої влади до бюджетних правовідносин щодо фінансування судової влади. Вважаю, що у роботі недостатньо досліджено ці компоненти.

3. Також зауважу про доцільність посилення окремих положень дисертаційного дослідження міжнародними стандартами. Для прикладу, у контексті аналізу корупції, як чинника, що негативно впливає на рівень довіри до судів в Україні, окрім Висновку Консультативної ради європейських суддів № 21 (2018) про запобігання корупції серед суддів від 9 листопада 2018 року пропоную звернути увагу на свіжий Спільний висновок Венеційської комісії та Генерального директорату з прав людини та верховенства права щодо проєкту змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів щодо діяльності Верховного Суду та органів судової влади від 9 жовтня 2023 року. Цей висновок стосується аналізу додаткових процедур для підвищення довіри суспільства до судової влади (проведення моніторингу роботи суду, проведення психофізіологічного опитування із застосуванням поліграфа як для суддів [під час проведення моніторингу роботи суду, переведення судді до іншого суду, здійснення дисциплінарного провадження щодо судді], так і для кандидатів на посаду судді).

Висловлюючи наведені зауваження, слід зазначити, що вони спрямовані на розвиток подальшого наукового пошуку дисертантки. Мої зауваження є виразом

власного бачення розкриття предмету дослідження, або ж торкаються тих питань, які були не в повній мірі обґрунтованими чи аргументованими, та викликані тим, що дисертаційна робота за об'ємом має свої обмеження, встановлені вимогами МОН України, а питання, які можуть бути розглянуті в межах даної теми дослідження є досить численними. Зауваження не стосуються концептуальних положень дисертації та слугують приводом для дискусії в ході публічного захисту дисертаційного дослідження. Наведені зауваження не впливають на раніше висловлену загальну позитивну оцінку роботи, а свідчать лише про її актуальність, комплексність та багатогранність досліджуваних питань.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Українець Ольги Борисівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Докторка юридичних наук, професорка Мельничук Н.О.: Просимо дисертантку надати відповіді на рекомендації та зауваження рецензентів.

Українець О.Б.: Хочу подякувати рецензентам за приділену увагу моєму дисертаційному дослідженню. Пропозиції та зауваження рецензентів загалом були такими, що покращили б мою роботу. Висловлені були такі дискусійні моменти і зауваження щодо окремих положень дисертаційної роботи, які мають значення для подальшого удосконалення та наукових досліджень.

В **обговоренні** дисертаційного дослідження взяли участь:

Докторка юридичних наук, професорка Стефанчук М.М.: Актуальність представленого дослідження не викликає сумніву, особливо для України. Робота потужна, високого фахового та методологічного рівня. Багато її положень є такими, що розвивають науку про судову владу. На окремі надбання авторки слід звернути особливу увагу. Зокрема, дисертантка виокремлює фактори делегітимації судової влади. Водночас, і це дуже важливо, вона пропонує стратегічні напрямки мінімізації їх впливу та подолання кризових явищ у сфері функціонування судової влади. Ці стратегічні напрями є доволі глобальними, їх слід підтримати. Вони стосуються не лише судової влади, а й інших державних інституцій, інших органів державної влади. Тому на перспективу слід задуматися про напрацювання тактичних, більш конкретних заходів, що в майбутньому стане доволі актуальним. Зауважень до дисертаційного дослідження, як таких, немає. Швидше йдеться про пропозиції до подальшого розвитку вже напрацьованих положень. Так, наприклад, цікаво було б у майбутньому приділити увагу такому питанню як харизма судді, про яке пише аспірантка. Маю також зауважити щодо запропонованих

Українець О.Б. індикаторів кризи легітимності судової влади. Наприклад, одним із них називається низький рівень виконання судових рішень. Слід зазначити, що така позиція дає привід для дискусії. Адже тривала проблема низьких показників виконання судових рішень є не стільки проблемою судової влади, скільки загалом проблемою усієї правової системи держави. Проте, ще раз відзначу, що це питання наукової дискусії. Загалом, маю відмітити, що отримала задоволення при ознайомленні зі змістом дисертаційного дослідження. Все логічно, послідовно, аргументовано. Тож бажаю успіху!

Докторка юридичних наук, доцентка Бондар І.В.: Дисертаційна робота Українець О.Б. є надзвичайно актуальною та пронизаною великою кількістю наукових пропозицій та практичних рекомендацій. Дисертантка використала значний масив літературних джерел, а також судової практики, яка охоплює як рішення Європейського суду з прав людини, так і рішення національних судів, зокрема Верховного Суду. Це свідчить про проведений ґрунтовний аналіз даної тематики. Мені особливо імпонує структура дисертації. Вона чітка, логічна, зрозуміла та послідовна. Заслуговує на підтримку вдалий вибір і використання методів наукового дослідження. Завдяки цьому дисертантці вдалося, зокрема, дуже влучно узагальнити та сформувати етапи розвитку концепту легітимності судової влади в Україні, що беззаперечно є авторським надбанням і науковою новизною роботи. Я підтримую і роботу, і Ольгу Борисівну в її прагненнях.

Кандидат юридичних наук, доцент Снідевич О.С.: Відразу зазначу, що тема дисертаційного дослідження доволі складна і дуже цікава. Так само одразу відзначу питання понятійного апарату. Так, тема роботи – «Механізми легітимації судової влади в Україні». Але в роботі нема самого визначення поняття «механізм легітимації судової влади». Як на мене, слід було би це зробити. Хоча, справедливо буде відзначити у роботі наявність чималої кількості авторських визначень і класифікацій. Також, як звучало вже у попередніх виступах колег, в мене є питання по індикаторах кризи легітимності судової влади, яке запропонувала дисертантка. Вони є доволі дискусійними і це вже відзначила Марина Миколаївна. Я її в цьому повністю підтримую. Проблеми з виконанням судових рішень пов'язані не лише з діяльністю судів, а і з системою примусового виконання рішень, і загалом, почасти, можливістю виконати рішення. І це не буде свідчити про зниження рівня довіри до суду. Водночас, підкреслю, має місце наукова дискусія і це є заслугою Ольги Борисівни, і жодним чином не недоліком дисертації. Загалом я підтримую роботу. Вона заслуговує на схвальну, позитивну оцінку.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Українець Ольги Борисівни на тему: «Механізми легітимації судової влади в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. Україна проходить складний шлях боротьби за свою незалежність і самостійність, право стати повноцінним членом європейської спільноти, розвиватися відповідно до цінностей демократії та правової держави. Однак, періоди масштабних трансформацій, до яких слід віднести і умови воєнного стану, дестабілізують розвиток суспільства та держава, загострюючи увагу на їх взаємодії та порозумінні, що розкривається через призму концепту легітимності влади та її інститутів. Особливе значення у ньому відведено судовій владі. Суд, як її ядро, наділений виключною функцією здійснювати правосуддя, регулюючи у такий спосіб суспільні відносини, закладаючи основу для сталого функціонування суспільства та держави. Тому легітимація суду є важливою передумою легітимації інших владних інститутів. Її основу складає суспільна довіра, показники якої в Україні тривалий час є низькими, що впливає на ефективність функціонування судової влади та ресурсність її регуляторного потенціалу. Це вимагає пошуку адекватних рішень, спрямованих на подолання кризових явищ у судовій владі та підвищення рівня її суспільної підтримки. Їх основу мають скласти науково обґрунтовані результати досліджень, що дозволить комплексно підійти до вирішення проблеми.

Незважаючи на наявність ґрунтовного теоретичного доробку з питань легітимності державної влади, судова влада, як окремий її сегмент, значною мірою у цьому аспекті була позбавлена уваги вітчизняних науковців. До певного часу питання легітимності судової влади в Україні аналізувалися лише на рівні окремих публікацій або як частина комплексного дослідження для досягнення його певної мети. Першим і поки що єдиним комплексним науковим дослідженням легітимності судової влади в Україні стала однойменна дисертаційна робота С.В. Гладія, в якій викладено авторське уявлення про поняття, сутність, ознаки, функції легітимності судової влади. Крім того, він запропонував визначати механізм легітимації судової влади як сукупність процедур і засобів, суть якого полягає у виправданні спроможності цієї влади чинити вплив на суспільно-правові відносини.

Проте, механізми легітимації судової влади як певного процесу, спрямованого на досягнення конкретної мети, потребують більш прискіпливої уваги та наукової розробки. Адже від їх реалістичності, змістовності, керованості залежить досяжність поставленої мети – високий рівень суспільної довіри та підтримки судової влади в Україні. Саме це й обумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тема дисертаційного дослідження узгоджується з положеннями Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженій Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021.

Дисертація виконана на кафедрі юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка в межах наукової теми «Правосуддя в умовах сталого розвитку» (№ 22БФ042-01 на 2022-2024 рр.).

Тема роботи затверджена Вченою радою юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 15 квітня 2019 року (протокол № 10).

3. Мета і завдання дослідження.

Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі узагальнення наукових розробок, комплексного та системного аналізу міжнародних стандартів і нормативно-правової бази розробити концептуальні положення про механізм легітимації судової влади, виявити прогалини у його реалізації та сформулювати науково обґрунтовані висновки та пропозиції щодо їх подолання.

Досягнення окресленої мети вимагає вирішення таких завдань:

– розвинути поняття легітимності судової влади;

– виокремити етапи розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства;

– диференціювати критерії та охарактеризувати методи визначення рівня легітимності судової влади;

– з'ясувати специфіку судової влади як об'єкта легітимації;

– визначити та диференціювати суб'єктів легітимації судової влади;

– окреслити умови легітимації судової влади;

– виокремити сучасні інструменти легітимації судової влади;

– розкрити поняття кризи легітимності судової влади;

– визначити фактори делегітимації судової влади та запропонувати шляхи мінімізації їх негативного впливу.

4. Об'єкт дослідження: суспільні відносини, що виникають у процесі функціонування судової влади та впливають на реалізацію механізмів її легітимації.

5. Предмет дослідження: механізми легітимації судової влади в Україні.

6. Методи дослідження обрано з урахуванням його мети та завдань, об'єкта та предмета. За основу було взято *діалектичний метод* наукового пізнання, який забезпечив об'єктивність в оцінці сучасного стану судової влади в державі та рівня її легітимності. Серед спеціальних методів, які були використанні у процесі дослідження: *метод системного аналізу* дозволив дослідити наукові концепції та правові норми що стосуються процесу легітимації судової влади (розділи 1-3); *історико-правовий метод* забезпечив аналіз розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства (підрозділ 1.2.); *логіко-семантичний метод* дав можливість розвинути понятійно-категоріальний апарат дослідження (розділ 2, розділ 3); *формально-юридичний метод* сприяв дослідженню міжнародних і вітчизняних норм, що стосуються питань легітимності судової влади (розділи 1-3); *метод класифікації* дав можливість диференціювати критерії оцінки легітимності судової влади, суб'єктів процесу легітимації судової влади, інструментарій легітимації судової влади, ознаки кризи легітимності судової влади та її типи (розділ 2, підрозділ 3.2). Також у процесі дослідження було використані соціологічний і статистичний методи (підрозділ 3.2), що сприяло належній аргументації зроблених висновків.

Теоретичну базу дисертації склали напрацювання зарубіжних і вітчизняних дослідників судової влади, а також представників таких галузевих наук як політологія, соціологія, теорія держави та права, філософія, філологія, конституційне право.

Нормативно-правовою базою дослідження стали: положення Конституції України, міжнародно-правових документів, законів і локальних нормативно-правових актів органів судової влади.

Емпіричну основу роботи склали: рішення Європейського суду з прав людини, Конституційного Суду України та Верховного Суду. Крім того, для цілей дослідження були використанні данні соціологічних опитувань, які в різні роки (2014, 2019, 2021) проводилися *Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» спільно з соціологічною службою Центру Разумкова.*

7. **Наукова новизна одержаних результатів** полягає в тому, що дисертація є новітнім комплексним науковим дослідженням механізму легітимації судової влади, яке враховує сучасні умови її функціонування з урахуванням тенденцій розвитку українського суспільства та держави.

До положень, які виносяться на захист як такі, що сформульовані вперше та характеризується новизною, слід віднести:

вперше:

- виокремлено сім етапів розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства: І етап: до 1991 року (формування загальносуспільного невдоволення суддівським свавіллям тоталітарного режиму; ІІ етап: 1991-1994 рр. (формування суспільного запиту на легітимний суд в умовах незалежності Української держави); ІІІ етап: 1994-2002 рр. (формування теоретико-методологічного концепту «легітимність судової влади» у вітчизняній правовій доктрині); ІV етап: 2002-2010 рр. (імплементація в суспільну правову свідомість вимоги легітимності судової влади); V етап: 2010-2014 рр. (падіння рівня довіри до суду, зниження рівня легітимності судової вади внаслідок її корумпованості); VІ етап: 2014-2020 рр. (відродження довіри до суду, нові підходи до визначення легітимності судової влади шляхом розширення участі громадянського суспільства в процесах її формування); VІІ етап: 2020 рік по теперішній час (модернізація концепту легітимності судової влади внаслідок наявності об'єктивних підстав (епідемія COVID-19, російська військова агресія проти України);

- обґрунтовано, що судова влада, як об'єкт легітимації, постає у двох площинах: 1) функціональній (сутнісний прояв владно-управлінського впливу та примусу окремої гілки державної влади на процеси); 2) інституційній (сукупність органів державної влади та владних інституцій, що охоплюються функціональним навантаженням реалізації місії, завдань та повноважень судової влади). При цьому функціональна площина є вихідною, а інституційна – похідною;

- визначено поняття кризи легітимності судової влади як стану, за якого судова влада втрачає суспільну довіру, підтримку та авторитет, що виражається через призму ряду індикаторів, серед яких: істотне зниження показників звернення до суду, різкий зріст використання альтернативних механізмів вирішення спорів, критично низькі показники виконання судових рішень;

- встановлено, що кризі легітимності судової влади притаманна різна

інтенсивність залежно від загальних умов суспільного та державного розвитку і різноманітних факторів, які слугують джерелом її виникнення. Це, своєю чергою, зумовлює різний характер її перебігу – від відкритого до латентного, що, відповідно, позначається на рішучості заходів, спрямованих на подолання кризи – від радикальних (революційних) до поміркованих (еволюційних);

- обґрунтовано перемінну, нестабільну та гнучку природу факторів делегітимації судової влади, джерело яких обумовлює існування двох типів кризи легітимності судової влади: 1) первісний та 2) похідний;

- визначено політику легітимації судової влади в державі як цілеспрямоване конструювання відносин з суспільством, засноване на ідеї авторитету та справедливості судової влади, що передбачає комплексний і системний характер реалізації різних заходів з метою забезпечення належного рівня суспільної довіри до судової влади, її підтримки та визнання;

удосконалено:

- підходи до тлумачення правового статусу судді, елементи якого є визначальними для легітимації судової влади;

- класифікацію інструментів легітимації судової влади з їх поділом на: організаційно-правові, процесуальні, формально-юридичні, семантико-символічні, морально-етичні та суспільно-медійні;

- комплекс напрямків подолання кризових явищ і забезпечення легітимності судової влади, стратегічне значення серед яких належить таким як: 1) пропагування та розвиток культури судової доброчесності; 2) розвиток транспарентності судової влади; 3) формування та розвиток правової свідомості та загалом правової культури в суспільстві;

набули подальшого розвитку положення про:

- суб'єктний склад процесу легітимації судової влади;

- умови легітимації судової влади з акцентом на: а) легальність процедур формування та функціонування органів судової влади; б) дотримання основоположних принципів судочинства та демонстрації такого дотримання; в) суспільну довіру до інституту суду;

- ключовий характер такого фактору делегітимації судової влади як корупція в судовій системі, що з урахуванням темпорального чиннику сформувалася як стійка тенденція.

8. Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження мають прикладний характер і можуть бути використані у:

– нормотворчій діяльності – з метою вдосконалення законодавства, що регулює питання організації та функціонування судової влади в Україні;

– науково-дослідній діяльності – для подальшого розвитку теоретичних положень про засади функціонування судової влади в державі;

– навчально-методичній діяльності – при підготовці підручників, навчальних і навчально-методичних посібників, а також при викладанні таких дисциплін, як: «Судоустрій України», «Організація судових та правоохоронних органів», «Судове право», «Судова влада в Україні» та інших;

– практичній діяльності – для забезпечення належного рівня комунікаційної стратегії судів, органів суддівського врядування та самоврядування, а також інших органів державної влади.

9. Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження оприлюднені у доповідях автора на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема таких: «Розвиток адвокатури України в умовах реформування системи правосуддя» (м. Київ, 15 грудня 2021 р.), «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 29 жовтня 2021 р.), «Актуальні проблеми судового права» (м. Харків, 23 квітня 2021 р.), «Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті» (м. Дніпро, 6-7 листопада 2020 р.).

10. Публікації. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертаційному дослідженні, знайшли своє відображення у 8 наукових публікаціях, серед яких: 4 – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань із юридичних наук, та 4 – у збірниках тез доповідей на науково-практичних конференціях і круглих столах.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:
(які входять до переліку МОН України)

1. Українець О. Легітимація судової влади: підходи до дефініцій. *Підприємництво, господарство і право.* 2021. № 2. С. 296-301.
2. Українець О. Роль суду в процесі легітимації судової влади. *Приватне та публічне право.* 2022. № 1. С. 89-97.
3. Українець О. Концептуалізація легітимності судової влади: історико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2023. № 6. С. 587-591.
4. Українець О. Легітимність судової влади: теоретико-методологічні аспекти її оцінки. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право.* 2023. Вип. 78. Ч.2. С. 342-347.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Українець О. Значення адвокатури для легітимації судової влади. *Розвиток адвокатури України в умовах реформування системи правосуддя:* матеріали круглого столу. (Київ, 15 груд. 2021 р.). Київ: «Компанія ВАІТЕ», 2021. С.97-101.
2. Українець О. Роль судді в процесі легітимації судової влади. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні:* матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 29 жовт. 2021 р.). Чернівці, 2021. С.75-78.
3. Українець О. Суд як джерело та суб'єкт легітимації судової влади. *Актуальні проблеми судового права:* матеріали міжнар. конф. (Харків, 23 квіт. 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 106-108.

4. Українець О. До питання визначення поняття «легітимація судової влади». *Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 6-7 листоп. 2020 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2020. С. 208-211.

11. Структура та обсяг дисертації визначаються метою, завданнями та логікою дослідження та композиційно складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 228 сторінок. Список використаних джерел (268 найменувань) становить 26 сторінок, додатки – 3 сторінки.

У межах Розділу І «Теоретико-методологічні аспекти легітимності судової влади» увага зосереджена на 1) понятті легітимності судової влади та її значенні; 2) розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства; 3) критеріях та методах визначення рівня легітимності судової влади.

У Розділі ІІ «Зміст механізму легітимації судової влади» досліджено: 1) судову владу як об'єкт легітимації; 2) суб'єктів легітимації судової влади; 3) умови легітимації судової влади; 4) інструменти легітимації судової влади.

У розділі ІІІ «Шляхи удосконалення національного механізму легітимації судової влади» розглянуто 1) кризу легітимності як особливість розвитку національної судової влади; 2) фактори делегітимації судової влади та шляхи мінімізації їх впливу. Зроблено відповідні висновки.

12. Характеристика особистості здобувача. Українець Ольга Борисівна наказом від 29 березня 2019 року № 178-34 зарахована до аспірантури (заочна форма навчання) Київського національного університету імені Тараса Шевченка (третій рівень вищої освіти за спеціальністю 081 «Право»), в якій вона навчається до нині.

Українець Ольга Борисівна повністю виконала освітньо-наукову програму Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю 081 «Право», а також самостійно проводила наукове дослідження за темою дисертаційного дослідження.

Під час підготовки дисертації та виконання індивідуального плану Українець Ольга Борисівна проявила себе як старанна дослідниця, яка вміє коректно формулювати наукову гіпотезу та з використанням сучасних наукових методів та інструментарію самостійно досягати поставлених цілей.

Під час навчання в аспірантурі Українець Ольга Борисівна відвідувала аудиторні заняття і проходила усі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені навчальним планом та освітньо-науковою програмою аспірантури Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

13. Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури та забезпечує легкість і доступність його сприйняття.

Рецензенти рекомендують: відповідно до **п.п. 15, 16** Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, ***пропонується такий склад разової ради:***

Голова ради:

Стефанчук Марина Миколаївна, докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рецензенти:

Легких Кирило Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Саленко Ольга Василівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Офіційні опоненти:

Щербанюк Оксана Володимирівна, докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Овсяннікова Ольга Олександрівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Усі члени разової спеціалізованої вченої ради не мають реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувачки Українець Ольги Борисівни (зокрема, є його близькою особою) та/або його наукового керівника.

У результаті попередньої експертизи дисертації **Українець Ольги Борисівни** і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Українець Ольги Борисівни на тему: «Механізми легітимації судової влади в Україні».

2. Констатувати, що за актуальністю, степенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Українець О.Б. відповідає спеціальності 081 Право та вимогам **Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах),** затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. **6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії**, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію **Українець Ольги Борисівни** на тему: **«Механізми легітимації судової влади в Україні»** до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

4. Рекомендувати Вченій раді Навчально-наукового інституту права затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Стефанчук Марина Миколаївна, докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рецензенти:

Легких Кирило Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Саленко Ольга Василівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Офіційні опоненти:

Щербанюк Оксана Володимирівна, докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Овсяннікова Ольга Олександрівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Українець Ольги Борисівни:

«За» – 13

«Проти» – немає

«Утримались» – немає

Презентація Українець Ольги Борисівни на 11 стор. додається.

Директорка
Навчально-наукового інституту права,
докторка юридичних наук, професорка **Оксана ВАСИЛЬЧЕНКО**

Головуюча на засіданні –
заступниця директора
Навчально-наукового інституту права
докторка юридичних наук, професорка **Наталія МЕЛЬНИЧУК**

Секретарка засідання **Наталія ПАРФИЛО**

МЕХАНІЗМИ
ЛЕГІТИМАЦІЇ СУДОВОЇ
ВЛАДИ В УКРАЇНІ
Українець Ольга Борисівна
аспірантка 4-го року навчання
кафедра юстиції ННІ права
Науковий керівник – д.ю.н., проф.
Хотинська -Нор О.З.
fppt.com

Актуальність теми дослідження

Україна проходить складний шлях боротьби за свою незалежність і самостійність, право стати повноцінним членом європейської спільноти, розвиватися відповідно до цінностей демократії та правової держави. Однак, періоди масштабних трансформацій дестабілізують розвиток суспільства та держави, загострюючи увагу на їх взаємодії та порозумінні, що розкривається через призму концепту легітимності влади та її інститутів. Особливе значення у ньому відведено судовій владі. Суд, як її ядро, наділений виключною функцією здійснювати правосуддя, регулюючи у такий спосіб суспільні відносини, закладаючи основу для сталого функціонування суспільства та держави. Тому легітимація суду є важливою передумою легітимації інших владних інститутів.

Незважаючи на наявність ґрунтовного теоретичного доробку з питань легітимності державної влади, судова влада, як окремий її сегмент, значною мірою у цьому аспекті була позбавлена уваги вітчизняних науковців. Першим і поки що єдиним комплексним науковим дослідженням легітимності судової влади в Україні стала однойменна дисертаційна робота С.В. Гладія, в якій викладено авторське уявлення про поняття, сутність, ознаки, функції легітимності судової влади. Крім того, він запропонував визначати механізм легітимації судової влади як сукупність процедур і засобів, суть якого полягає у виправданні спроможності цієї влади чинити вплив на суспільно-правові відносини.

fppt.com

Проте, механізми легітимації судової влади як певного процесу, спрямованого на досягнення конкретної мети, потребують більш прискіпливої уваги та наукової розробки. Адже від їх реалістичності, змістовності, керованості залежить досяжність поставленої мети – високий рівень суспільної довіри та підтримки судової влади в Україні.

fppt.com

Предмет, об'єкт, метод дослідження

- **Об'єктом дослідження** є суспільні відносини, що виникають у процесі функціонування судової влади та впливають на реалізацію механізму її легітимації.
- **Предметом дослідження** є механізми легітимації судової влади в Україні.
- **Методи дослідження:** діалектичний метод; метод системного аналізу; історико-правовий метод; логіко-семантичний метод; формально-юридичний метод; метод класифікації, соціологічний метод; статистичний метод.

fppt.com

Мета і завдання дослідження

Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі узагальнення наукових розробок, комплексного та системного аналізу міжнародних стандартів і нормативно-правової бази розробити концептуальні положення про механізми легітимації судової влади, виявити прогалини у його реалізації та сформулювати науково обґрунтовані висновки та пропозиції щодо їх подолання.

Досягнення окресленої мети вимагає вирішення таких завдань:

- розвинути поняття легітимності судової влади;
- виокремити етапи розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства;
- диференціювати критерії та охарактеризувати методи визначення рівня легітимності судової влади;
- з'ясувати специфіку судової влади як об'єкта легітимації;
- визначити та диференціювати суб'єктів легітимації судової влади;
- окреслити умови легітимації судової влади;
- виокремити сучасні інструменти легітимації судової влади;
- розкрити поняття кризи легітимності судової влади;
- визначити фактори делегітимації судової влади та запропонувати шляхи мінімізації їх негативного впливу.

fppt.com

Наукова новизна результатів дослідження

Дисертація є новітнім комплексним науковим дослідженням механізму легітимації судової влади, яке враховує сучасні умови її функціонування з урахуванням тенденцій розвитку українського суспільства та держави.

Вперше:

- виокремлено сім етапів розвитку концепту легітимності судової влади в контексті розвитку українського суспільства: I етап: до 1991 року (формування загальносуспільного невдоволення суддівським свавіллям тоталітарного режиму; II етап: 1991-1994 рр. (формування суспільного запиту на легітимний суд в умовах незалежності Української держави); III етап: 1994-2002 рр. (формування теоретико-методологічного концепту «легітимність судової влади» у вітчизняній правовій доктрині); IV етап: 2002-2010 рр. (імплементація в суспільну правову свідомість вимоги легітимності судової влади); V етап: 2010-2014 рр. (падіння рівня довіри до суду, зниження рівня легітимності судової вади внаслідок її корумпованості); VI етап: 2014-2020 рр. (відродження довіри до суду, нові підходи до визначення легітимності судової влади шляхом розширення участі громадянського суспільства в процесах її формування); VII етап: 2020 рік по теперішній час (модернізація концепту легітимності судової влади внаслідок наявності об'єктивних підстав (епідемія COVID-19, російська військова агресія проти України);

fppt.com

- обґрунтовано, що судова влада, як об'єкт легітимації, постає у двох площинах: 1) функціональній (сутнісний прояв владно-управлінського впливу та примусу окремої гілки державної влади на процеси); 2) інституційній (сукупність органів державної влади та владних інституцій, що охоплюються функціональним навантаженням реалізації місії, завдань та повноважень судової влади). При цьому функціональна площина є вихідною, а інституційна – похідною;
- визначено поняття кризи легітимності судової влади як стану, за якого судова влада втрачає суспільну довіру, підтримку та авторитет;
- встановлено, що кризі легітимності судової влади притаманна різна інтенсивність залежно від загальних умов суспільного та державного розвитку і різноманітних факторів, які слугують джерелом її виникнення;
- обґрунтовано перемінну, нестабільну та гнучку природу факторів делегітимації судової влади, джерело яких обумовлює існування двох типів кризи легітимності судової влади: 1) первісний та 2) похідний;
- визначено політику легітимації судової влади в державі як цілеспрямоване конструювання відносин з суспільством, засноване на ідеї авторитету та справедливості судової влади, що передбачає комплексний і системний характер реалізації різних заходів з метою забезпечення належного рівня суспільної довіри до судової влади, її підтримки та визнання.

fppt.com

УДОСКОНАЛЕНО:

- підходи до тлумачення правового статусу судді, елементи якого є визначальними для легітимації судової влади;
- класифікацію інструментів легітимації судової влади з їх поділом на: організаційно-правові, процесуальні, формально-юридичні, семантико-символічні, морально-етичні та суспільно-медійні;
- комплекс напрямків подолання кризових явищ і забезпечення легітимності судової влади, стратегічне значення серед яких належить таким як: 1) пропагування та розвиток культури судової доброчесності; 2) розвиток транспарентності судової влади; 3) формування та розвиток правової свідомості та загалом правової культури в суспільстві.

fppt.com

Набули подальшого розвитку положення про:

- суб'єктний склад процесу легітимації судової влади;
- умови легітимації судової влади з акцентом на: а) легальність процедур формування та функціонування органів судової влади; б) дотримання основоположних принципів судочинства та демонстрація такого дотримання; в) суспільну довіру до інституту суду;
- ключовий характер такого фактору делегітимації судової влади як корупція в судовій системі, що з урахуванням темпорального чиннику сформувалася як стійка тенденція.

fppt.com

Апробація результатів дисертації

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження оприлюднені у доповідях автора на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема таких: «Розвиток адвокатури України в умовах реформування системи правосуддя» (м. Київ, 15 грудня 2021 р.), «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 29 жовтня 2021 р.), «Актуальні проблеми судового права» (м. Харків, 23 квітня 2021 р.), «Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті» (м. Дніпро, 6-7 листопада 2020 р.).

fppt.com

Дякую за увагу!

fppt.com